

THE METHODOICAL COMPETENCY OF PRIMARY SCHOOL TEACHER'S

The paper presents the contents and structure of primary school teacher's methodical competency; gives knowledge, skills and experience to be gained by students while mastering the professional technique, that are the basis and internal reserve of normative, variation, partly methodical, control, evaluation and technological, projecting and modelling components.

Key words: teacher's professional competency, teacher's methodical competency, primary school teacher, normative, variation, partly methodical, control, evaluation and technological, projecting and modelling components.

УДК 378.013+37.013.78+316.4

Суріна І.А.

***ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ***

У статті розкриваються особливості, описуються тенденції професійної підготовки учителів в умовах реформи польської системи вищої освіти.

Ключові слова: Європейський простір вищої освіти, професійна підготовка, учитель, вища освіта

Істотні зміни в системі професійної підготовки вчителів, як і в системі вищої освіти Польщі в цілому, обумовлені вимогами Європейської Комісії та відповідають сучасним освітнім пріоритетам і завданням. Процеси глобалізації, а також світової, насамперед європейської інтеграції, як би окреслюють межі освітньої діяльності, її можливості і вимоги, що відображено в положеннях Болонського процесу. В.Помикало стверджує, що "для європейського співтовариства немає більш важливого показника, ніж освіта. Освітній простір характеризується освітньою парадигмою, спільною для певної сфери, що має означати, що в даній сфері діє освітня система, яка може реалізовувати спільні завдання..."[6, с.3].

На основі положень Болонського процесу розширюється співпраця в рамках Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area – ENEA, створення якого проголошено Будапештсько-Віденської Декларацією в березні 2010 року), яка спрямована на взаємне навчання, навчальні візити та іншу діяльність для поширення інформації у сфері освітньої політики [12].

Однак необхідно зазначити, що системи вищої освіти в більшості країн учасниць Болонського процесу, знаходяться в маргінальному положенні, про що свідчать виникаючі проблеми. Незважаючи на єдину європейську політику в системі освіти, різні країни по-різному формують свої відповіді та шукають шляхи на виклики глобалізації. Прагнення до формалізації, а навіть до стандартизації окремих напрямів освітньої діяльності в рамках європейського освітнього простору, призводить до виникнення парадоксів, проблем і певного роду нестійкості освітніх систем окремих країн.

Мета даної статті - показати стан і основні тенденції професійної підготовки вчителів у польських вищих навчальних закладах в умовах реформування системи вищої освіти.

У зв'язку з реформуванням системи освіти в багатьох країнах Європи, з вирішенням завдань, що стоять перед вузами, виникає потреба аналізу професійної підготовки вчителя, якій відводиться провідна роль у здійсненні процесу навчання і виховання особистості громадянина сучасного суспільства.

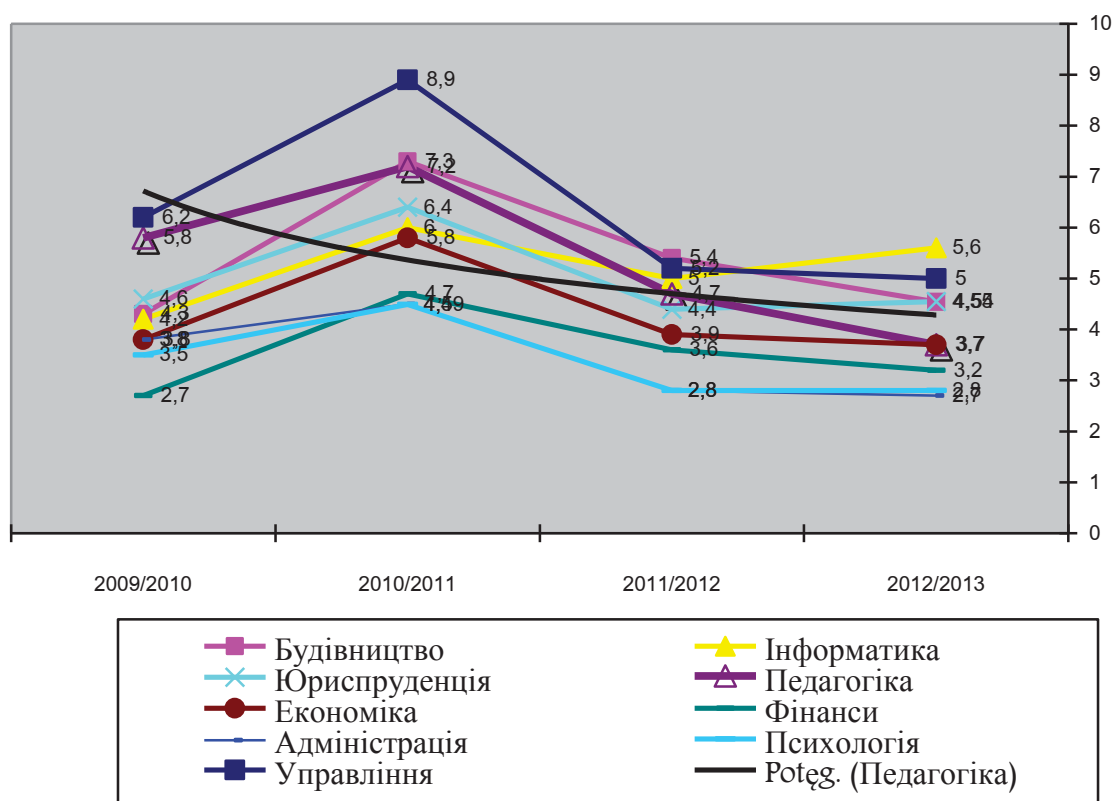
Якщо говорити про Польщу, то вже другий рік польська система вищої освіти знаходиться на етапі реформування. У цьому процесі важливе значення має професійна підготовка вчителів, в якій якість освіти набуває все більшої актуальності і особливої гостроти. Хоча у визначенні якості вузівської освіти по-різному розставлялися акценти,

проте завжди говорилося про те, що випускник вузу – передусім учитель початкової школи повинен бути добре і всебічно підготовлений, вміти творчо мислити, самоосвічуватися і відповідати вимогам свого часу. Професійна підготовка вчителя в польській системі вищої освіти нерозривно пов'язана з процесом інтеграції польської системи вищої освіти в Європейський освітній простір.

Зауважимо, що в Польщі один з найвищих показників скаляризації, а також найбільше число вузів у Європі. За даними Інституту досліджень ринкової економіки, в Польщі відсоток студентів є одним з найвищих у Європі. Випереджають Польщу тільки Фінляндія, Данія і Словенія. При цьому, за даними Міністерства науки і освіти Польщі, навчання за напрямом *Педагогіка* завжди користувалося великою популярністю. Так, в 2007/2008 уч. році *Педагогіка* впевнено посідала 1-е місце, в 2008/2009 і 2009/2010 - 2-е, 2010/2011 - 3-є місце після таких напрямів підготовки, як управління і будівництво [4]. При цьому, в 2009 р. на першому курсі *педагогіки* навчалося 12% всіх новоприйнятих студентів (I і II ступінь освіти, всі форми навчання), а в 2010 р. – 12,3% [3]. З 2011/2012 уч. року популярність падає і в 2012/2013 році педагогіка зайняла 5-е місце, поступившись таким напрямкам, як: інформатика, будівництво, юриспруденція і управління. Новоприйняті студенти на денне навчання I та II рівня вищої освіти становили лише 3,7% [5].

Діаграма 1.

Найпопулярніші напрями підготовки на бакалавраті і п'ятирічній програмі магістратури на денному навчанні в 2009-2012 рр., в %

Незважаючи на демографічну кризу, зниження числа студентів на вчительські спеціальності в 2009-2011 роках було незначним. Однак за останні два роки число студентів педагогіки, в тому числі вчительських спеціальностей, стрімко падає. Про це свідчать результати набору студентів на перший курс в значній більшості вузів. Так, на прикладі

одного факультету Поморської академії покажемо, яких масштабів є ця тенденція: 2010/2011 навч.рік - 2147, 2011 /2012 - 1703, 2012 / 2013 - 1221 , 2013/ 2014 - 600 студентів педагогіки. Якщо в 2011-12 уч. році студенти вчительських спеціальностей становили 30% від загального числа студентів педагогіки, то в 2013-2014 році - лише 8 %. Цікавим є і той факт, що в останні два роки така вчительська спеціальність, як *початкова освіта з англійською мовою* зовсім не користується популярністю.

Зауважимо, що в 2011 році, на основі рейтингу напрямів підготовки за ступенем задоволеності студентів можливостями знайти роботу після закінчення вузу, педагогіка серед 60 напрямів зайняла 47 місце [9].

Діаграма 2.

Динаміка студентів першого курсу напрямку *Педагогіка* на факультеті соціальних наук в Поморській академії в 2010-2013 рр., в числах

Головною зміною, яка пов'язана з реформуванням вищої освіти, вважається введення нової моделі навчання, передусім учителів. Ця модель передбачає надання більшої автономності вузам у побудові програм освіти після скасування "центральної" державних стандартів освіти напрямку *Педагогіка* (з 1.10.2012 р.), а також більшої свободи у створенні авторських напрямів та спеціальностей підготовки, що робить ВНЗ більш самостійним у визначенні предметів. Нові механізми опираються на вже функціонуючу в Європі систему кваліфікацій - так зване Національні рамки кваліфікацій (НРК), які є інструментом, що окреслює кваліфікації випускників з урахуванням особливостей польської освіти на основі ряду критеріїв і одночасно визначає якість професійної освіти, а також створює основу для порівняння рівня освіти з іншими європейськими країнами. Вважається, що в Болонському процесі ефекти навчання утворюють основний елемент загальноєвропейських рамок кваліфікацій, що робить можливим порівняння здобутих кваліфікацій студентів різних країн. Крім цього, на ефектах навчання ґрунтується поділ так званих "академічних" і "професійних" кваліфікацій.

У польській системі вищої освіти перелік спеціальностей не регламентується, тобто кількість спеціальностей по кожному напрямку підготовки залежить, насамперед, від кадрових, матеріально-технічних і організаційних можливостей ВНЗ. Це сприяє розширенню пропозицій на ринку освітніх послуг з метою залучення нових абітурієнтів і збільшення конкурентності ВНЗ.

Підготовка вчителів здійснюється на основі нового "Стандарту підготовки вчителів", який у зв'язку з реформою введений з 01.10.2012 р. Відповідно до цього стандарту підготовка вчителя може здійснюється за двома спеціальностями - основної та додаткової [10]. Головна

спеціальність готує до проведення занять з основного предмета. Додаткова вчительська спеціальність готує до проведення занять з другого предмету відповідно до вимог програм дошкільної або загальної освіти в певних типах шкіл. Залежно від типу і рівня школи професійна підготовка здійснюється в обсязі не менше, ніж 930 годин, в тому числі 330 год. практики, а ефекти навчання оцінюються в 65 кредитів ECTS. При цьому вся програма професійної підготовки розділена на 5 модулів. Реалізація перших трьох модулів готує студента до викладання першого предмета, а інших - до викладання другого предмета. Крім того, в стандартах прописано, що навчання на бакалавраті дає кваліфікації для роботи виключно вихователем дошкільної освіти та вчителем в класах I –VI у загальноосвітній школі, а магістратура – дає кваліфікації для роботи в усіх типах школах і видах освітніх організацій. Загальна кількість годин підготовки не регламентується.

Єдина вимога, щоб випускник за 3 роки навчання на бакалавраті отримав 180, а за 2 роки навчання в магістратурі - 90-120 кредитів ECTS, що означає придбання їм необхідних знань, формування вмінь і компетенцій, закладених в ефектах навчання. Отож, ефекти навчання перераховані в кредити, а кредити – в загальну кількість годин навчання за спеціальністю. Тим самим загальна кількість аудиторних годин в програмах навчання, наприклад, на бакалавраті, як правило, варіюється від 1600 до 1800. Необхідно зауважити, що останнім часом відзначається тенденція до економії фінансів у ВНЗ, що обумовлює збільшення навантаження викладача і одночасно зниження аудиторних годин занять у програмі підготовки вчителів. І, як наслідок, це призводить до значного збільшення годин самостійної роботи студентів.

Незалежно від ступеня вищої освіти підготовка вчителя передбачає оволодіння вміннями проведення занять з основного предмета, а також: реалізацію завдань навчання, виховання та опіки над дітьми (учнями) з обов'язковим оволодінням практичними навичками в цих областях; знайомство з організацією та функціонуванням шкіл та інших освітніх організацій, пов'язаних з роботою вчителів; оволодіння інформаційними технологіями та застосуванням їх у навчальному процесі. Обов'язковим також є предметна дидактика і методика викладання (основна і додаткова вчительські спеціальності) в обсязі 180 годин.

В останні роки спостерігається тенденція, коли більшість молодих людей після здобуття ступеня бакалавр не продовжують навчання у магістратурі. Реальність така, що найчастіше у магістратуру йдуть ті, хто вже працює, а ступінь магістра збільшує їх шанси на професійне просування. У польській школі працюють три групи вчителів: вчителі-стажисти, вчителі-контрактники і призначені вчителі. Службове просування від групи до групи пов'язано з виконанням ряду умов, в тим з успішною реалізацією проекту індивідуального професійного розвитку.

І ще одна насторожлива тенденція, яка заслуговує на увагу – збільшення безробіття серед випускників ВНЗ, у тому числі серед вчительських спеціальностей. Дані досліджень показують, що кожен другий студент найбільш всього боїться безробіття. Це обумовлено тим, що посилюється криза на польському ринку праці, незважаючи на фінансові впливи з Європейського Союзу, притому до такого ступеня, що багато випускників втратили надію знайти якусь роботу у себе в країні. Згідно зі статистичними даними, офіційний рівень безробіття в Польщі (стан на 31.11.2013 р.) становить 13,2 % [1, с.13]. Безробіття зачіпає насамперед молодь – рівень безробіття серед людей віком до 25 років склав 31,5 % всіх новозареєстрованих безробітних [1, с.15] . Це при тому, що рівень безробіття серед молоді в Європейському Союзі в 2012 році становив 23% [8].

Вища освіта перестала захищати від безробіття. Закриваються школи, на ринку праці професійна конкуренція настільки висока, що все більше молоді не може знайти роботу після закінчення ВНЗ. Сьогодні випускники внз складають 12,2% від загального числа безробітних [1, с.19]. Подібна проблема виникає в Латвії, Іспанії та Естонії. Польські аналітики прогнозують, що рівень безробіття серед випускників ВНЗ досягне 30% [2] і тільки 10% випускників мають шанси знайти роботу за фахом [11].

Високий рівень безробіття, в тому числі і серед молоді, детермінує високий рівень трудової міграції серед молодих людей. Після вступу Польщі до Європейського Союзу, а також побудова Європейського простору вищої освіти, вселяє в польських студентів надію, що за кордоном вони знайдуть добре оплачувану роботу й вони будуть мати можливість швидкого професійного зростання. Згідно з даними дослідження, проведеного Центром вивчення громадської думки, 15% студентів у віці від 18 до 24 років прийняли би пропозицію роботи за кордоном [7]. Адаже однією важливою метою створення Європейського простору вищої освіти було побудова європейської зони освіти як ключового напрямку розвитку мобільності громадян з можливістю працевлаштування. Однак працевлаштування за кордоном, згідно з отриманими кваліфікаціями в Польщі, є важкою справою. Вважається, що в рамки кваліфікацій роблять можливим зрівнювання здобутих кваліфікацій студентів різних країн. Однак це зовсім не означає визнання отриманих кваліфікацій в іншій країні.

Таким чином, виникає ряд питань, на які сьогодні важко знайти однозначні відповіді. По-перше, відсутність єдиних державних стандартів може призвести до певної "вільності" ВНЗ у створенні програм підготовки, що може стати однією з проблем в процесі визнання професійних кваліфікацій роботодавцями та іншими ВНЗ в процесі подальшого навчання. По-друге, якщо національні рамки кваліфікацій і ефекти навчання будуть розроблятися виходячи з потреб ринку праці однієї країни, то чи будуть вони відповідати вимогам ринку праці іншої країни – учасника Європейського простору вищої освіти, враховуючи, що в різних країнах все ще існують різні моделі вищої освіти. По-третє, ефекти навчання лежать в межах компетентності та автономності вузів, а це означає, що виникне ситуація, коли, навчаючись на по за однією і тією ж спеціальністю в різних ВНЗ Польщі, випускник буде володіти різними навичками та компетенціями – чи дасть це основу для порівняння кваліфікацій студентів різних ВНЗ, а тим більше різних країн та у такому разі, на якій підставі буде можливо визнання дипломів? По-четверте, перелік напрямів підготовки кадрів у ВНЗ більшою мірою не відповідає структурі ринку праці, а це означає, що ВНЗ априорі готують поповнення безробітних з вищою освітою. Сьогодні у польській пресі, досить часто можна прочитати, що "педагогіка – це фабрика безробітних"

Безумовно, функціонування Європейського простору вищої освіти породжує досить багато різних питань, пов'язаних із соціально-економічними та культурними особливостями розвитку системи вищої освіти в конкретних країнах. І, розглядаючи рішення проблеми професійної підготовки вчителів, можна припускати, що культурні та соціально-економічні особливості країн і регіонів не будуть відігравати провідну роль у визначенні стратегії розвитку вищої освіти, оскільки вони цілком "не вписуються" в єдині європейські рамки кваліфікацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bezrobocie rejestrowane. I-III kwartał 2013 r. /Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy. – Warszawa: GUS, 2013.
2. Bezrobocie wśród absolwentów może przekroczyć 30 proc. w 2013 roku. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,393515..html>, data publikacji 02.01.2013.
3. Dane statystyczne o szkolnictwie wyższym /Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/dane-statystyczne-o-szkolnictwie-wyzszym/>
4. Informacja o popularności kierunków studiów w ostatnich 5 latach w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Warszawa /Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 17 stycznia 2012 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/12fcc38547ce668957930bfa839628d.pdf
5. Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2012-2013 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego /Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa

- Wyiszego. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nauka.gov.pl/g2/...05/2c9dcb54750b1bea5b1e3c22cad6f20a.pdf>
6. Klupicska T. Międzynarodowa Konferencja Naukowa WSSE "Zmieniająca się Europa – perspektywa zmian generalnych – obecne i przyszłe miejsce w Europie Polski, Ukrainy, Rosji, Niemiec, Czech oraz Słowacji" /T.Klupicska //Oświata i wychowanie. - 2003. - № 6.
  7. Miodzi chcę emigrować. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://londynek.net/wiadomosci/article?jdnews_id=15290, data publikacji 13.11.2012
  8. migracji zarobkowej młodzieży. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wilnoteka.lt>, data publikacji 13 sierpnia 2013.
  9. Raking: ktrye kierunki warto studiować. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.pl>, data publikacji 201.01.2012.
  10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyiszego z dn.17.01.2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela /Dz.U. 2012 nr 0 poz. 131.
  11. Zamana K., Młodzie ludzie na rynku pracy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sld-mazowsze.pl/index.php>, data publikacji 1.08.2010.
  12. В Европе создано единое образовательное пространство //Обозреватель, 17.03.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2010/3/17/356728.htm>.

Сурина И.А.

**ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ В КОНТЕКСТЕ РЕФОРМЫ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПОЛЬШИ**

В статье раскрываются особенности, описываются тенденции профессиональной подготовки учителей в условиях реформы польской системы высшего образования.

Ключевые слова: Европейское пространство высшего образования, профессиональная подготовка, учитель, высшее образование,

Surina I.A.

**PROFESSIONAL PREPARATION OF TEACHERS IN CONTEXT OF REFORM OF HIGHER
EDUCATION OF POLAND**

The article describes the features, the tendencies of professional preparation of teachers in the conditions of reform of the Polish system of higher education.

Key words: The European Higher Education Area, professional preparation, teacher, higher education

УДК 37.011. 37.013. 371.134

Авраменко К.Б.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ЯК
ОСВІТНЬОЇ ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

У статті проаналізовано наукові підходи до визначення професійної компетентності майбутнього вчителя, розбіжності у тлумаченні основних понять: "компетентність", "компетенції", "компетентнісний підхід". Окрему увагу приділено компонентам, функціям та показникам професійної компетентності як освітньої інновації у підготовці майбутніх педагогів.

Ключові слова: компетентність, компетенції, професійна компетентність, компетентнісний підхід, освітні інновації, майбутні педагоги.

Зростання політико-економічних відносин між країнами та зміни у соціально-економічній ситуації у світі позначилися зміною пріоритетів у системі освіти. Інноваційні процеси у науці, техніці, виробництві вимагають якісного оновлення професійної підготовки